

Deci hai să nu renunțăm la speranță. Vom găsi o cale. Am supraviețuit unor dușmani mai răi până acum, o să trecem și peste asta.

— Bine zis, a răspuns Esther, care, în pofida simțului ei sumbru al realității, ținea mult la gândirea pozitivă și nu se putea convinge niciodată că dezastrul era atât de iminent. Știam eu că o să-ți vină o idee într-un final, a spus ea, uitându-se la soțul ei cu privirea disprețuitoare, neîncrezătoare pe care toate rudele sale o rezervau pentru partenerii lor în timpul adunărilor de familie.

— Atâta vreme cât suntem curajoși, rămânem uniți, nu ne pierdem cumpătul și nu plecăm urechea la bârfele care zboară între croitoreasa de ici și coafeza de dincolo, *surioarelor*, a accentuat el, vom trece și peste asta.

Și-a declamat predica în singurul stil pe care-l cunoștea: împrumutând de la Churchill și Mussolini.

— Altfel spus, așteptăm, a conchis Marta.

— Așteptăm.

Și uite-l, plutind în aer, înaripat, ca un pianist care pocnește din degete înainte să-și facă mult așteptata apariție pe scenă sau ca un actor care-și drege glasul în timp ce iese în fața spectatorilor. Era anunțat de licărul încrezător din ochii lui, de arcuirea spatelui, de foarte familiarul tremur din voce, în timp ce aceasta se înălța, ajungând la tonul perfect:

— Am mai așteptat și altădată, vom aștepta și acum. În cele din urmă, fiecare dintre cei de aici e parte din neamul evreilor de cinci mii de ani — *suntem sau nu suntem?*

Atmosfera din încăperea s-a însuflețit, iar Vili, care nu ducea lipsă de demagogie, s-a întors spre Flora și a rugat-o

să cânte ceva de Goldberg sau Brandenburg, nu-și aducea aminte care.

— Vrei să zici Bach, a spus Flora, îndreptându-se spre pian.

— Bach, Offenbach, *c'est tout la même chose*, e-același lucru. *Todos Lechli*, toți sunt așkenazi, a bombănit el.

Doar Esther l-a auzit. Aceasta s-a întors imediat spre el și i-a făcut semn sever să tacă:

— Te înțelege!

Dar pe Vili îl lăsa rece

— Înțelege un singur lucru, și toți bărbații din camera asta știu care.

Sora vitregă a Șvabului nu a auzit schimbul de replici. Și-a scos inelul, l-a așezat lângă chei și a început să cânte ceva de Schubert. Toată lumea a fost încântată.

Și a cântat până târziu în noapte, până când s-au dus unul câte unul la culcare, a cântat domol în fiecare noapte, fără să-i pese de bărbații care aveau din ce în ce mai puțină răbdare să aștepte după ea, luându-l în râs pe fiul lui Esther, cu tot cu wertherismele lui, când au rămas singuri în sufragerie într-o noapte, iar ea s-a oprit din a cânta la pian, în timp ce el a încercat să alunge cu sărutări toate discuțiile fără suflet despre dragoste în vreme de război. În camera slujnicei Latifa, care era acum a Florei, și-a scos din nou inelul și cerceii și, așezându-și paharul de coniac pe o noptieră improvizată, a spus:

— Acum poți să mă săruți.

Dar l-a sărutat ea prima.

— Nu înseamnă nimic, a adăugat, uitându-se în altă parte, și a aprins lampa cu petrol, coborând fitilul până când a ajuns să lumineze mai slab decât țigara ei.

— Atâta timp cât cădem de acord că nu înseamnă nimic, a spus aproape bucurându-se de cruzimea cu care îi aducea pe toți în pragul disperării.

Apoi au venit minunatele vești. Armata a 8-a a Marii Britanii reușise să oprească avansul lui Rommel la El Alamein, iar în toamna lui 1942 a inițiat în sfârșit un atac decisiv împotriva Deutsches Afrikakorps. Bătălia a durat douăsprezece zile. Noaptea, toată familia stătea ore întregi pe balcon, ca și cum ar fi așteptat artificii, și privea cu ochii mișiți la vest de oraș, ca să prindă măcar o fracțiune din bătălia istorică ce urma să le decidă soarta. Unii fumau, alții pălăvrăgeau între ei sau cu vecinii de deasupra ori de dedesubt, cocoțați la rândul lor în balcoane, făcându-și cu mâna, printre grimase de speranță sau resemnare, în timp ce din camerele rămase goale răzbătea pârâitul neîntrerupt al radioului care anunța permanent evoluția situației din Africa de Nord. O aură difuză, de aproape un centimetru, plutea peste orizont în vest, legănându-se în beznă, începând brusc să radieze ca un vehicul care se apropie urcând la deal, pentru ca apoi să se estompeze din nou, o lună palidă, de chihlimbar, într-o noapte învăluită în ceață. Nu au auzit decât sunetul distant, jos și egal al unei drone, precum vâjâitul ventilatoarelor în serile liniștite de vară sau bâzâitul unui frigider mare în cămară. Oamenii s-au culcat în hurelul îndepărtat al luptei.

— Vezi? S-a ales praful de toată frica ta c-o să te ridice nemții. Nu ți-am spus eu? i-a zis Vili surorii lui Marta când a devenit clar că englezii obținuseră o victorie decisivă.

Toată lumea era pe cale să părăsească casa bătrânei. Totuși, pregătirile mergeau încet, șovăielnic, chiar

zăbavnice, în parte pentru că se obișnuiseră cu toții cu viața de refugiați și nu puteau să renunțe la sentimentul de solidaritate pe care aceasta li-l oferea, dar și pentru că nu voia nimeni să-și forțeze norocul, declarându-se în afara oricărui pericol.

— De unde atâta grabă? a spus străbunica. Mai avem o grămadă de porumbei și găini. Și apoi, cu nemții nu se știe niciodată. În câteva săptămâni ar putea veni înapoi.

Cu toate astea, pregătirea bagajelor a continuat. Ca un cadou de plecare, bătrâna a decis să dea fiecărui fiu și fiecărei fiice un pocal de cristal cu *fleurs-de-lis* aurii. Fuseseră confecționate în Turcia în fabrica de sticlă a tatălui lor.

— E pentru ultima dată când apartamentul găzduiește atât de mulți oameni, a zis bătrâna.

— La cum merge lumea, n-aș fi așa de sigură, a spus Esther.

Esther a avut dreptate. Familia avea să caute refugiu în casa bătrânei matroane cu alte trei ocazii: o dată în timpul crizei Canalului Suez, în 1956; apoi, o decadă mai târziu; și încă o dată, mai devreme, în 1948, după ce Vili a fost vânat de agenții sioniști, care l-au bătut cumplit pentru că făcea spionaj pentru englezi și au amenințat că vor proceda la fel cu toți bărbații din familie. Două luni mai târziu, lui Vili i-a ajuns la urechi că aceștia se aflau din nou pe urmele sale și că de data asta aveau să-l omoare. S-a adăpostit în casa mamei sale. Într-o zi și-a scos pendulul lui norocos și a așezat pe masă o pastilă cu cianură, pe care o păstra din timpul bătăliei de la El Alamein. Pendulul a zis nu.

Vili s-a făcut nevăzut, fugind prima dată în Italia, apoi în Anglia, unde a schimbat mai multe nume, s-a convertit

la creștinism și s-a lepădat de toate naționalitățile anterioare. Dar patru ani mai târziu a reapărut în Egipt pentru ceea ce s-a dovedit a fi cea mai spectaculoasă afacere din cariera lui de spion, soldat, escroc: licitația proprietății regelui detronat.

— A fost sfârșitul sfârșitului, a explicat el mulți ani mai târziu, în grădina sa din Surrey. Sfârșitul unei ere, sfârșitul unei lumi. Totul s-a destrămat după aceea.

Dar acum avea optzeci și cinci de ani, îi plăceau caii, bomboanele și glumele porcoase, strângând pumnul la capătul antebrațului ridicat pentru a ilustra poveștile spurcate pe care îi plăcea să le redea ca altădată: cu gesturi licențioase și pantomimă exagerată. Îmbrăcat într-un costum vechi de stofă, cu cizme Clarks, cravată Ascot și un cardigan de cașmir pătat, întruchipa rolul pe care-l repetase toată viața: de gentleman victorian, căruia nici că-i păsa ce cred inferiorii lui despre el sau despre hainele sale. Ținuta sa aristocratică era cu atât mai convingătoare cu cât, uitându-te la el, se citea imediat sărăcia.

Îmi arătase livada unde nu crescuse niciodată nimic, lacul imens, care avea nevoie să fie curățat — „Dar cui îi pasă?” —, grajdurile pline de cai și, dincolo de toate acestea, pădurea în care nu îndrăznea să se plimbe nimeni, un fel de univers sălbătic al lui Jane Austen.

— Nu știu, mi-a răspuns când l-am întrebat cu ce se învecina pădurea. Bănuiesc că vreun vecin. Și-apoi lorziiăștia englezi, cine-i știe pe toți?

Nu era adevărat. Îi știa destul de bine. De fapt, știa pe toată lumea. La oficiul poștal local, la bancă și la unul dintre

barurile unde mi-a făcut cinste cu o bere, toți îl cunoșteau pe doctorul Spingarn. „Well, hello“ și „Cheerio“ îi alune-cau pe limbă de zici că vorbea engleză din naștere. Știa tot ce era de știut despre fotbal. Când într-o dimineață ne-a oprit un Mini Morris în drum spre oraș, mi-am dat seama cât de înrădăcinat era el în noul pământ natal. Era Doamna Cutare-sau-cutare, care se afla în drum spre Londra și voia să întrebe dacă are nevoie de ceva.

— Nu e niciun deranj, a spus aceasta după ce el a acceptat într-un final s-o lase să-i aducă o ladă de vin franțuzesc de la un negustor oarecare. *Sans façons*, a adăugat femeia, dornică să-și etaleze franceza și promițând că o să-l trimită pe Arthur, lordul în carne și oase, cu vinul în aceeași seară. *Entendu*, am auzit-o spunând în timp ce ridica geamul și accelera pe drumul liniștit de țară, îndreptându-se spre autostradă.

— E sfrijită ca o prună uscată. Cum sunt toate englezoaicele, de fapt.

— Mie mi s-a părut foarte drăguță, am protestat eu, amintindu-i că doamna l-a căutat prima dată acasă, iar auzind că a ieșit la plimbare, a cutreierat prin împrejurimi după el.

— Foarte, foarte drăguță, a repetat el, toate sunt foarte drăguțe pe-aici. Nu pricepi nimic.

În oraș, Vili i-a făcut cu mâna vânzătorului local de antichități și a decis să-i facă o vizită.

— Bună dimineața, doctore Spingarn, a spus vânzătorul.

— Salutări, i-a răspuns el și m-a prezentat. Mi-ai găsit ibricul turcesc?

— Încă-l caut, încă-l caut, a rostit vânzătorul cu voce cântată, continuând să șteargă praful de pe un ceas vechi.

— De nouă ani îl tot cauți, a chicotit Vili. Mi-e teamă c-o să mor înainte să-l găsești.

— Nu vă temeți, doctore Spingarn. Dumneavoastră o să ne îngropați pe toți, domnule.

— Sunt mai înceți decât arabii și de două ori mai proști. Cum naiba au putut aștia să stăpânească un imperiu? a spus el de îndată ce am ieșit din magazin.

Acasă ne așteptau soția lui, fiica, nepotul însurat și strănepotul.

— Vezi masa asta? a atins cu palma o masă imensă, de stejar, o antichitate, pe care serveau mâncarea. Am dat cinci lire pe ea. Și vezi scaunele alea? Erau douăsprezece. Șapte lire setul, iar pe opt dintre ele le țin în pod. Și ceasul ăsta uriaș. Ghici cât.

— O liră, am încercat eu.

— Greșit! N-am plătit nimic. L-am primit împreună cu scaunele.

A început să râdă în timp ce întindea un strat gros de unt pe o felie de pâine.

— Faci exact ca un *parvenu juif* tipic, i-a spus batjorcoritor fiica sa.

— Și ce suntem noi dacă nu niște *parvenus juifs*?

După prânz a insistat să ne bem singuri cafeaua:

— *Lui et moi seuls*, le-a zis celorlalți. Hai, mi-a spus, indicându-mi bucătăria, unde a început să pregătească cafeaua turcească. Vezi tu, nu ai nevoie decât de un ibricel ca ăsta, preferabil din alamă, dar merge și aluminiul. Ăsta e făcut pe comandă în Manchester. De un grec. Dar crezi că pe anticarul nostru îl duce capul îndeajuns încât să-și dea seama că doar asta are de făcut? Ba bine că nu! De asta trec pe la

el din când în când. Atâta vreme cât el rămâne prost și eu, destul de lucid cât să-mi dau seama înseamnă că sunt bine. Te-ai prins? mi-a făcut cu ochiul, care lucea a complicitate.

Am dat din cap, dar nu înțelesesem. Mi-am dat seama că nu aș fi rezistat nici o singură zi în lumea tinereții lui.

— *De l'audace, toujours de l'audace*, mi-a răspuns. Vezi tu, în viață nu contează numai să știi ce vrei. Asta-i simplu. Trebuie să știi *cum* să vrei.

Nu eram sigur că am înțeles nici asta, dar am dat încă o dată din cap.

— Dar eu am avut noroc. Am dus o viață bună, a continuat el. Viața ne dă tuturor câțiva jokeri când ne naștem, apoi la revedere! Când am împlinit douăzeci de ani, mi-i irosisem deja pe toți. Viața mi i-a înapoiat de multe ori. Nu multă lume se poate lăuda cu asta.

Când cafeaua a fost gata, a scos două ceșcuțe și a început să toarne, ridicând stângaci ibricul mult deasupra cănilor și umplându-le, la fel ca un bun servitor arab, astfel încât cafeaua se răcea cumva în timp ce era turnată.

— Nimeni nu făcea cafeaua ca bunicul tău, Dumnezeu să-l odihnească, a spus. Un șarpe cu limba despicată, care se umfla ca laptele când îi sărea țandăra și te făcea bucățele, dar tot trebuie să recunoaștem că nimeni pe lume nu făcea cafea mai bună ca a lui. Hai!

A arătat spre salon, în timp ce traversam un alt coridor. Încăperea era plină de antichități și covoare persane. Pe parchetul vechi, lucitor zăcea o fâșie din soarele de după-amiază, în care adormise o pisică prea sătulă, cu picioarele întinse într-un fel straniu.

— Vezi jacheta? a spus el. Atinge-o.

M-am aplecat deasupra lui și am atins materialul gulerului.

— Are pe puțin patruzeci de ani, a zis el, părând teribil de amuzat. Ghici a cui a fost?

— A lui taică-tău, am spus.

— Nu te prosti, a izbucnit el, aproape pierzându-și cumpătul. Tata a murit acum o mie de ani.

— A unuia dintre frații tăi?

— Nu, nu, nu.

— Nu știi, atunci.

— Îți dau un indiciu. Ghici cine a făcut materialul. Cel mai bun material din lume.

A durat ceva să-mi dau seama.

— Tata? am întrebat.

— Exact! Țesut în subsolul fabricii lui din Ibrahimeh, în timpul războiului. Jacheta a fost a bunicului tău Albert.

— Și el ți-a dat-o?

— S-ar putea spune și așa.

— Cu ce ocazie?

— După ce a murit. Esther mi-a dat-o. Nu se mai găsește lână atât de fină în zilele noastre. E unul dintre puținele lucruri pe care le prețuiesc, a glumit el. Uite, mai pune mâna o dată! mi-a ordonat.

E același maestru negustor, mi-am spus.

— Hai să-ți explic, a zis apropiindu-și fața neliniștitor de tare de a mea.

A privit în jur, ca să se asigure că nu mai ascultă și altcineva.

— Ți-o amintești pe Flora, *la belle romaine*, cum îi ziceam noi?

— Flora a fost cea care m-a învățat despre pianistul Schnabel, i-am răspuns.

— Exact. În timpul războiului, în zilele bătăliei de la Alaimen, am stat cu toții în casa străbunicii tale. Habar nu ai cât de îngrămădiți eram. Ei bine, într-o zi intră pe ușă femeia asta cu părul închis la culoare, frumoasă, dureros de frumoasă, care cântă în fiecare dimineață la pian, fumează încontinuu, arată o idee cam ostentivă, lucru ce o face și mai sexy, care flirtează cu noi toți, dar poți să juri că nici nu-și dă seama. Pe scurt, eram cu toții nebuni după ea. Nebuni.

— Ce are asta a face cu bunicul?

— Așteaptă, lasă-mă să *termin!* aproape că își pierduse cumpătul. Păi, tensiunea era atât de mare — dă-ți seama că eram cel puțin șapte bărbați în toată firea în casă, nici să nu mai zic de băieți, care erau la fel de prădători —, încât ne luam la harță zi de zi. Din nimicuri și din orice. Bunicu-tău și cu mine ne certam zi de zi. Zi de zi. Apoi ne împăcam și jucam table. Și-apoi ne certam din nou. Tu joci table?

— Joc, dar foarte prost.

— Așa mă gândeam și eu. Oricum, devenise clar că Flora pusese ochii pe mine. Bineînțeles că nu fac nicio mișcare, trebuie să mă port bine — eram acasă la mama până la urmă și nevastă-mea-și băga nasul peste tot, înțelegi tu. Trebuie să mă mișc foarte precaut. Așa că îi zic într-un final lui bunicu-tău: „Albert, femeia asta mă vrea. Ce să mă fac?“. El spune: „Dar tu o vrei?“. La care eu zic: „Păi, tu nu?“. Nu-mi răspunde. Așa că-i spun: „Albert, trebuie să mă ajuți“. Vulpoiul ăla bătrân de bunicu-tău zâmbește o vreme și într-un final spune: „Vom vedea“. Toți ceilalți

știau — Frau Kohn, bunica ta, Isaac. Toți, în afară de mine. Am aflat-o după ani buni, când Flora a venit aici în vizită și m-a văzut purtând jacheta. A recunoscut-o imediat.

— Da? am întrebat.

— Nu te-ai prins?

Am scuturat din cap.

— Ea probabil că i-o făcuse pe comandă, cadou. M-am simțit ca ultimul fraier. Singura femeie pe care am dorit-o și nu m-am culcat cu ea. Și să fiu în halul ăsta de gelos patruzeci de ani, ce idiot!

A urmat o clipă de liniște. Am fost tentat să-i spun că nu bunicul, ci tata o iubise pe Flora în nopțile acelea de vară, în 1942, și că jacheta era a lui, nu a tatălui său. Bunicul pur și simplu „a moștenit-o“ de la fiul lui, așa cum „moștenea“ toate hainele pe care nu le mai purta tata. Dar nu am zis nimic, căci voiam ca bunicul să câștige măcar un meci împotriva lui Vili.

— Să ne fi văzut pe-atunci, a continuat el, toți îi ceream să cânte la pian, toți beam mai mult coniac decât de obicei, așteptând ca ceilalți să obosească și să meargă la somn. Să spun drept, nu mi-a stat niciodată în fire să mă culc târziu.

L-am urmărit savurându-și revelația în timp ce ridica ambele ceșcuțe.

— Hai, a zis el în cele din urmă.

Și, înainte să-mi dau seama ce se întâmplă, m-a scos în grădină, unde nepotul și soția lui citeau ziarul local.

— V-ați terminat poveștile? l-a întrebat soția.

— Da, le-am terminat, a răspuns Vili.